

■ Av. Ahmet Ertan YILMAZTEKİN * ■

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA MAĞDURUN OLAĞAN KANUN YOLLARINA BAŞVURMA HAKKI

ÖZET

Geleneksel ceza hukuku öğretisinde ortaya çıkan her suçun doğal mağdurunun devlet olduğunu kabul edilmiştir. Bu görüşün doğal sonucu olarak da devlet ile suçlu arasındaki ilişki incelenmiş, devletle mağdur arasındaki ilişki ise göz ardı edilmiştir. Geçmişten günümüze kadar ortaya çıkan gelişmeler neticesinde bu görüş aşılmış, suçun gerçek mağdurun birey olduğu fikri ön plana çıkmıştır. Ortaya çıkan bu gelişmeler neticesinde mağdur birtakım haklara sahip olarak aktif bir muhakeme süjesi haline dönüşmüştür.

Bu çalışmada, mağdur haklarından biri olan mağdurun olağan kanun yollarına başvurma hakkı yargı kararları ışığında açıklanmıştır. Bu çerçevede çalışmamızda; mağdur ve kanun yolları kavramı, kamu davasına katılma, kanun yollarının amaçları, kanun yollarına başvuru hakkı sahipleri, mağdurun vekille temsili, kanun yollarına başvurunun etkileri, kanun yollarına başvuruda yanılma ve vazgeçme ile kanun yollarının başvuru usulü incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mağdur, Mağdur Hakları, Mağdurun Olağan Kanun Yollarını Başvurma Hakkı, Olağan Kanun Yolları, Başvuru Usulü.

ABSTRACT

In traditional criminal law doctrine, it is accepted that the natural victim of each crime is the state. As a natural consequence of this view, the relationship between the state and the criminal was examined, and the relationship between the state and the victim was ignored. As a consequence of the developments that have emerged from the past to the present, this view has been replaced the idea that the real victim of the crime is the individual. As a result of these developments, the victim has become a subject of active judgment by acquiring certain rights.

In this study, taking legal action as a lawful right bestowed to victims is explained in the light of judicial decisions. In this context, in our study; the concept of victim and legal proceedings and their purposes, participation in public litigation as well as its implications, the eligible individuals entitled to take legal actions, representation of the victim by proxy, error and abandonment of legal actions along with their application methods are examined.

Keywords: Victim, Victim Rights, Victim's Right to Apply for Ordinary Legal Remedies, Ordinary Legal Remedies, Application Procedure.

Makale Geliş Tarihi: 04.05.2021 Kabul Tarihi: 07.06.2021

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Doktora Programı Öğrencisi

GİRİŞ

Modern hukuk sistemlerinde, suçun ortaya çıkarılması genel olarak devlet vasıtasıyla yerine getirilmektedir. Her suçun asıl mağdurunun devlet olduğu ve devletin güç kullanma tekeline sahip olduğu görüşünün ortaya çıkıp gelişmesiyle birlikte, ceza adaleti devlet tarafından sağlanmaya başlanmıştır. Bu gelişmelerle birlikte cezalandırma ve güç kullanma tekeli elinde bulunduran devletin, bozulan toplum düzenini yeniden tesis etmek için yapmış olduğu faaliyetlerde, suçun hem failinin hem de mağdurunun haklarının korunması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Suçun ortaya çıkmasıyla birlikte devletle bireyler arasında oluşan ilişkilerde devletle fail arasındaki ilişki ön plana çıkmakta ise de devletle bireyler arasındaki ilişkinin sadece devlet ile fail arasında oluşmadığı, aynı zamanda devletle mağdur arasında bir ilişkinin oluştuğu, bu nedenle sadece failin hakları değil, mağdurun ve mağdurdan daha geniş bir kavram olan suçtan zarar görenin de¹ haklarının korunması gerektiği fikri zamanla yerleşmeye başlamıştır. Özellikle onarıcı adalet kavramı gelişmeleri ışığında, suçun önlenmesinde cezanın yanı sıra çeşitli uygulamaların gerçekleştirilmesi fikri ön plana çıkmıştır. Böylece suçun önlenmesi ve ceza infazında sadece fail merkezli anlayış yerine faille birlikte mağdur da dikkate alınmıştır.²

Suçun pasif süjesi olan mağdur³, geçmişten günümüze kadar gerçekleşen gelişmeler sonucunda ceza yargılamasında birtakım haklara sahip olmuştur. Şüpheli ve sanığa göre ikinci planda kalan mağdura tanınan haklar gün geçtikçe önem kazanmaya başlamış, verilen bu önem ve farklı bakış açısıyla birlikte mağdur ceza muhakemesinde pasif kimliğinden uzaklaşarak aktif bir muhakeme süjesi haline dönüşmüştür. Bu

¹ Aleyhine suç işlenen kişi mağdur olarak tanımlanmakla birlikte suçtan zarar gören suçtan doğrudan doğruya etkilenen olarak tanımlanabilir.

² SEÇKİN, Mehmet Beyhan, *Mağdur Hakları*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s. 20

³ Genel olarak kabul gören görüşe göre, suçun iki süjesi bulunmaktadır. Bunlar aktif süje olan fail ile pasif süje olan mağdurdur.

farklı bakış açısının sonucu olarak mağdur ve suçtan zarar gören ceza muhakemesinde önemli bir role sahip olmuştur. Bu rol sayesinde mağdur ve suçtan zarar görenin ceza muhakemesinde somut olayın aydınlatılması ve maddi hakikate ulaşılması açısından yalnızca bir delil aracı olmadığı düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır.⁴

Ceza muhakemesinde mağdurun soruşturma evresinde, delillerin toplanmasını talep etme hakkı, soruşturma dosyasını, el konulan ve muhafaza altına alınan eşyayı inceleme hakkı, soruşturma dosyasından belge örneğini isteme hakkı, avukat yardımından yararlanma hakkı, cumhuriyet savcısı tarafından verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara itiraz hakkı gibi hakları varken; kovuşturma evresinde kamu davasına katılma hakkı, duruşmadan haberdar edilme hakkı, tutanak ve dosyaları inceleme ve örnek isteme hakkı, avukat yardımından yararlanma hakkı ve kanun yollarına başvurma hakkı da vardır.

Bu çalışmada fail temelli yaklaşım nedeniyle yeterince ehemmiyet gösterilmeyen mağdur haklarından olağan kanun yollarına başvurma hakkının kullanım biçimi açıklanmıştır. Bu çerçevede çalışmanın birinci kısmında mağdur ve kanun yolları kavramı başlığı altında mağdur kavramı, kamu davasına katılma, kanun yolları kavramı, kanun yollarının amaçları, kanun yollarına başvurabilecek kişiler, kanun yollarına başvurma hakkı, mağdurun vekille temsili, kanun yollarına başvurmanın etkileri, kanun yollarına başvurmada yanılma, kanun yollarına başvurmadan vazgeçme konuları üzerine açıklamalar yapılmıştır. Çalışmanın ikinci kısmında ise, kanun yolları başlığı altında kanun yollarından itiraz kanun yoluna başvuru usulü ve süresi, itirazı inceleyecek merci ve itirazın etkisi, inceleme sonucu verilecek kararlar, istinaf kanun yoluna başvuru usulü ve süresi, istinaf başvurusunu inceleyecek merci ve itirazın etkisi, inceleme sonucu verilecek kararlar ve son olarak temyiz kanun yoluna başvuru usulü ve süresi, inceleme sonucu verilecek kararlar konuları üzerine açıklamalarda bulunulmuştur.

⁴ KAZAKER, Gözde, *Kamu Davasına Katılma (Müdahale)*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2013, s.1.

I. MAĞDUR VE KANUN YOLLARI KAVRAMI

A. Mağdur Kavramı

Arapça kökenli bir kelime olan “mağdur”, sözlükte “*haksızlığa uğramış kimse*”, “*kıygın*” olarak tanımlanmaktadır.⁵ Mağdur, Arapça kökenli zulüm, merhametsizlik, haksızlık anlamına gelen “*gadr*” kelimesinden türetilmiş bir kavramdır.⁶ Mağdur geniş anlamıyla her türlü haksızlığa uğrayan kimse olarak adlandırılabilir.⁷ Ceza hukuku anlamında mağdur ise, aleyhine suç işlenmesi nedeniyle, suçun olumsuz neticelerinden maddi ve/veya manevi yönden doğrudan doğruya etkilenen, hukuken korunan hakkı ihlal edilen, haksızlığa uğrayan kişi olarak tanımlanabilir. Suç süjelerinden biri olan mağdur bazen suçtan zarar gören kavramıyla birlikte veya onun yerine kullanılmaktadır. Ancak suçtan zarar gören kavramı mağdur kavramından daha geniş bir kavramdır. Örneğin adam öldürme suçunda mağdur, öldürülen kimse iken, suçtan zarar gören mağdurun yakınlarıdır. Yaralama fillinde ise yaralanan kişi hem suçun mağduru hem de suçtan zarar gören konumundadır.⁸

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (CMK) 2. maddesindeki tanımlar çerçevesinde malen sorumlu ise, işlenen bir suç dolayısıyla yargılama sonucunda verilecek ve kesinleşmiş hüküm sonucunda, bu hükümden maddi ve mali olarak etkilenecek ve oluşan sonuçlara katlanmak zorunda kalacak kişi olarak tanımlanabilir.

B. Kamu Davasına Katılma

Her suçun kamu adına takip edilmesi ceza muhakemesinde genel kuraldır. Zira bir toplumda işlenen her suçun mağdurunun geniş anlam-

⁵ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr> (27.04.2019).

⁶ ÖZEN, Tuğçe, *Türk Ceza Yargılamasında Mağdur Çocuk*, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, s.19

⁷ BACANLI, Mehmet Rifat, *Ceza Muhakemesinde Mağdurun Korunması*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s.2

⁸ TURANLI, Asiye Merve, *Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, s.27

da devlet ve toplum olduğu kabul edilmektedir. Ancak bir suçun ortaya çıkması durumunda suçun etkilerini doğrudan doğruya üzerinde hissedenden mağdur da bulunur.⁹ Bu çerçevede suçun ortaya çıkması nedeniyle sadece devletin değil gerçek kişilerin de zarar görmüş olması¹⁰, bireylerinde ceza muhakemesinde yer almasını mümkün kılmaktadır.¹¹

Kovuşturmanın devlet makamları eliyle yapılmasının kabul edildiği ceza muhakemesinde, taraflar kural olarak iddia makamında yer alan savcı ve savunma makamında yer alan sanıktan oluşmaktadır. Bu kuralın istisnası CMK'nın kamu davasına katılma olarak adlandırıldığı kurumdur. Suçtan zarar gören veya mağdurun kamu davasına müdahalesiyle katılan sıfatı alarak kamuyu temsil eden Cumhuriyet savcısı ile bireysel savunma makamını işgal etmesi, kamu davasına katılma şeklinde mümkün olmaktadır.¹²

Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler¹³ veya malen sorumluların, kovuşturma aşamasından hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek, davaya katılma taleplerini içeren beyanları ve bu talebin kabulü ile açılan kamu davasında savcının yanında yer almasına

⁹ CENTEL Nur, ZAFER Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Beta Basım Yayım, s.996.

¹⁰ Ağır cezayı gerektiren suçların mağdurları başta olmak üzere, mağdurlar faillerin bulunup cezalandırılmamasını isterler. Bunun içinde kendilerine soruşturma aşamasında etkin rol verilmesini talep ederler. Bununla birlikte mağdurların kişisel haklarının tanzim edilmesi geri planda kalır. Bu sebeple suçtan zarar gören veya mağdurun savcının yanında yer alarak kamu davasına katılması oç alma duygusunun önlemek açısından ehemmiyet arz eder. Bkz. CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.996; ONURSAL, Sami, *Kamu Davasına Müdahale*, İ.Ü. Hukuk Fakültesi Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1968, 22.

¹¹ SEÇKİN, Mehmet Beyhan "Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Şikâyetçinin Hakları", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı 15, 2020, s.640.

¹² ÖZTÜRK, Bahri, TEZCAN, Durmuş, ERDEM, Mustafa Ruhan, GEZER, Özge Sırma, KIRIT, Yasemin F. Saygılar, ÖZAYDIN, Özdem, AKÇAN, Esra Alan, TÜTÜNCÜ, Efser Erden, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s.236; Centel ve Zafer, s.996; ÖZBEK, V.Özer, DOĞAN, Koray, BACAKSIZ, Pınar, TEPE İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 8.Baskı, 2016, s. 651; Seçkin, "Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Şikâyetçinin Hakları", s.640; YENİSEY Feridun, NUHOĞLU, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 8. Baskı, 2020, s. 177.

¹³ Tüzel kişiler davaya katılma haklarını yetkili organları veya temsilcileri vasıtasıyla kullanırlar.

davaya katılma denir.¹⁴ Davaya katılan kişi “katılan” veya “müdahil” olarak adlandırılmaktadır.¹⁵

Kamu davasına katılma yürürlükten kaldırılan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nda da (CMUK) düzenlenmişti. Adı geçen Kanun beşinci kitabında “*Suçtan Mağdur Olan Kimselerin Davaya İştiraki*” başlığı altında kamu davasına katılmayı düzenlemiştir. Bu kitap altında ikinci fasılda “*Müdahale Yolile Dava*” başlığı altında “*Hukuku Amme Davasına İltihak*”¹⁶ kenar başlığını taşıyan 365. maddede kamu davasına katılma yolu düzenlenmiştir. Suçtan zarar gören ferdin kamusal iddia makamının yanında yer almak suretiyle kamu davasına katılma eylemine “*müdahale*”, katılana ise “*müdahil*” denmiştir.¹⁷

CMK’nın dördüncü kitabının “*Mağdur, Şikâyetçi, Malen Sorumlu, Katılan*” başlığı altındaki ikinci kısmında da “*Kamu Davasına Katılma*” kurumu düzenlemektedir. Adı geçen kanunda daha önce CMUK’ta kullanılan “*Müdahale Yolile Dava*” ve “*Hukuku Amme Davasına İltihak*” kavramlarının yerine “*Kamu Davasına Katılma*” ibaresi ve kamu davasına katılma hakkına sahip kişiyi tanımlamak üzere “*müdahil*” ibaresi yerine “*katılan*” kavramı kullanılmaktadır.¹⁸

¹⁴ davasına katılma düzenlemiştir. İlgili kanunun 237/1 maddesi “Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler” şeklindedir.

¹⁵ TOROSLU, Nevzat, FEYZİOĞLU, Metin. Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Savaş Yayınevi, 2016, s. 122.

¹⁶ Katılma ceza muhakemesinin yanı sıra başka hukuk dallarında görülen bir kurum olduğundan diğer hukuk dallarında geçerli katılma çeşitlerinden ayırmak amacıyla “*amme davasına iltihak*” veya “*hukuku amme davasına iltihak*” ifadeleri kullanılmıştır.

¹⁷ ÇINAR, Ali Rıza, “Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, Cilt 21, Özel Sayı, 2019, s2804; KOÇ, Ziya, *Ceza Muhakemesinde Katılan*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2010, s.4.

¹⁸ ÇINAR, “Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma” s.2804, KOÇ, *Ceza Muhakemesinde Katılan*, s.4.

C. Kanun Yolları

1. Kanun Yolu Kavramı

Kanun yolları¹⁹, hâkim veya mahkemelerce verilen kararların kural olarak bir başka üst derece mahkeme veya hâkimlik makamınca denetlenmesini ve gerektiğinde kararın ortadan kaldırılmasını sağlayan hukuksal çaredir.²⁰ Kanun yolları, ceza muhakemesinde yer alan yargılama makamlarınca verilen kararların denetlenmesine ve bazı hallerde düzeltilerek değiştirilmesine imkân tanır.²¹

CMK'da kanun yolları, olağan ve olağanüstü konun yolları olarak ikiye ayrılmaktadır. Kesinleşmemiş mahkeme ve hâkim kararları için gidilen kanun yollarına olağan kanun yolları denir. Olağan kanun yollarına başvurabilmek için, aleyhine kanun yoluna gidilen kararın kesinleşmemiş olması gerekir. Olağan kanun yolları, istinaf, itiraz ve temyizdir.²² Olağanüstü kanun yolları ise kesinleşen kararlara karşı gidilen kanun yollarıdır. Olağanüstü kanun yolları ise, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazı, kanun yararına bozma, yargılanmanın yenilenmesidir. Ayrıca mağdurun Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı da bulunmaktadır.²³

2. Kanun Yollarının Amaçları

Ceza muhakemesinde, yargılama makamlarının yargılama esnasında verdikleri kararlarda hata yapması veya gerçeğe ya da hukuka aykırı

¹⁹ Öğretide kanun yolları denetim muhakemesi, taarruz yolları şeklinde de anılmaktadır.

²⁰ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.853; ERDEM, M. Ruhan, ŞENTÜRK, Cancide, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s.17; ALDEMİR, Hüsnü, *Ceza Yargılamasında Kanun Yollarına Başvurunun Etkileri*, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020, s.5-6

²¹ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.853.

²² CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.853; TOPUZ, Necip, *Ceza Muhakemesinde Olağanüstü Kanun Yolları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010, s.7; SÜNGÜ, Fatih, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Kabul Edilebilirlik Şartı Olarak Mağdur Kavramı*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019, s.24.

²³ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.854; TOPUZ, *Ceza Muhakemesinde Olağanüstü Kanun Yolları*, s.7; SÜNGÜ, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Kabul Edilebilirlik Şartı Olarak Mağdur Kavramı*, s.24.

karar vermesi mümkündür. Hataların önlenmesi veya düzeltilmesi ve maddi gerçeğe uygun kararların istikrarlı şekilde verilmesi amacıyla hukuki denetim yoluna ihtiyaç duyulmaktadır.

Ceza muhakemesinde amaç maddi gerçeğe ulaşmaktır.²⁴ Yargılama esnasında hata yapılması söz konusu olabilir. Hata veya yanlış insana özgü bir özellik olup hâkimler de hatalı kararlar verebilirler. Ortaya çıkan hatalar maddi vakalara ilişkin olabileceği gibi hukuk kurallarının yorum ve uygulanmasına ilişkin de olabilir.

Mahkemelerin hatalı karar vermesi adalet duygusunu zedelediği gibi, hatalı kararlara karşı denetim mekanizmasının bulunmaması hukuk devleti olmanın ve adil yargılanma hakkının gereklerine²⁵ de aykırıdır. Mahkemelerin vermiş olduğu kararların denetlenmesi adalet duyulan

²⁴ KARAKEHYA, Hakan “Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorluğu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 27 Temmuz 2016, s.64.

²⁵ “13. ... Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, kanunun açıkça hatalı veya keyfi uygulanmasına ilişkin istisnalar dışında yargılama sonucunda verilen hükmün adil olup olmadığı veya hukuki açıdan isabetli olup olmadığı hususlarını içermemektedir. Bu itibarla adil yargılanma hakkının davanın taraflarına sağladığı tüm usul güvencelerine uyulmuş olsa bile yargılama sonucunda verilen hükmün hatalı olması mümkündür. Diğer bir ifadeyle adil yargılanma hakkının güvencelerine riayet edilmiş olsa da hâkimin gerek maddi vakaların değerlendirilmesinde gerekse hukuk kurallarının uygulanmasında yanlışlığa düşmesi ve buna bağlı olarak hukuka aykırı hüküm vermesi söz konusu olabilmektedir. Böyle kararlara ilgililerin veya toplumun katlanmasını istemek adalete olan güveni sarsar ve hukuk devletini zedeler. Bu nedenle hak arama hürriyetinden yararlanılabilmesi bakımından adil ve isabetli olmadığı düşünülen bir hükmün başka bir yargı mercii tarafından denetlenmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Anayasa açısından bu gereklilik, özel olarak düzenlenen hak arama hürriyetinin kapsamı ve mahiyetinden kaynaklanmaktadır (AYM, E.2018/71, K.2018/118, 27/12/2018, § 8).

14. Anayasa'nın 154. ve 155. maddelerinin de mahkeme kararlarının kural olarak denetlenmesi gerektiği düşüncesiyle düzenlendiği anlaşılmaktadır. Anayasa'nın 154. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesinde “Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı mercii bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir” kuralına yer verilmiştir. Aynı şekilde Anayasa'nın 155. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesinde de “Danıştay, idare mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir idari yargı mercii bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir” denilmektedir. Anayasa koyucunun bu kurallarla Yargıtay ve Danıştay'ın varlığını anayasal güvence altına aldığı ve anılan Yüksek Mahkemeleri kural olarak ilk derece adli ve idari yargı mercilerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme mercii olarak görevlendirdiği anlaşılmaktadır. Ancak bu maddelerde adli ve idari yargı mahkemelerince verilen hükümlerin denetlenmesi görevinin anılan Yüksek Mahkemelere verilmemesi hâlinde de bu görevin başka yargı mercilerine bırakılması gerektiğinin öngörülmesiyle Anayasa koyucunun ilk derece mahkemesince verilen karar ve hükümlerin kural olarak bir başka yargı mercii tarafından denetlenmesi gerekliliğini kabul ettiği sonucuna ulaşılabilir (AYM, E.2018/71, K.2018/118, 27/12/2018, § 9).

15. Anayasa'nın 36., 154. ve 155. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mahkemelerce verilen hükmün bir başka yargı mercii tarafından denetlenmesini talep etme hakkını yargılamanın konusuna göre herhangi bir kısıtlamaya tabi olmaksızın Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyeti kapsamında güvenceye kavuşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, konusu bir suç isnadına dayanan ya da medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin olan tüm yargılamalar için geçerlidir...” Anayasa Mahkemesi, E:2020/21, K: 2020/53, T: 01.10.2020.

güveni artırmanın yanı sıra somut olay adaletinin sağlanması açısından da önemlidir. Ayrıca bu tür bir denetim mekanizması ülkede hukukun gelişmesinin yanı sıra ülke genelinde uygulama birliğinin sağlanmasına da katkı sağlar.²⁶

Kanun yollarına başvurmadaki amaçlardan biri de hatalı ve gerçeğe aykırı karar veya kararlarla bireyin zarar görmesini engellemektir. Bu nedenle kanun yollarına başvuranın hukuken korunan bir menfaatinin zarar görmüş olması gerekmektedir.

3. Kanun Yollarına Başvurabilecek Kişiler

Kanun yollarına başvurabilmek için, kanun yolunun öngörölmüş olması ve aleyhine kanun yollarına başvurulacak kararın verilmiş olması gerekmektedir. Kanun yoluna gidebilecek kişiler CMK'da gösterilmiştir. CMK'da yer alan düzenlemeye göre kanun yoluna başvurabilecek kişiler; şüpheli, sanık, Cumhuriyet Savcısı, müdafî²⁷ veya vekil sıfatıyla avukat, yasal temsilci ve eş, katılan, katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatı alabilecek biçimde suçtan zarar görmüş olanlar ile kendilerini ilgilendiren konularda üçüncü kişilerdir.²⁸

Kanun yollarına başvuru hakkı bulunan kişiler, görölmekte olan davayla alakalı olan ve verilen karar nedeniyle hukuki menfaatleri etkilenen kişilerdir.²⁹ Mağdur açısından kanun yoluna başvurabilmek için mağdurun dolaylı bir zarara uğraması yeterli olmayıp mağdurun suç dolayısıyla doğrudan doğruya zarara uğraması gerekmektedir. Nitekim Yargıtay Ceza Kurulu bir kararında “*Kamu davasına katılma için aranan; suçtan zarar görme kavramı kanunda açıkça tanımlanmamış gerek Ceza*

²⁶ ÖZBEK, V.Özer, DOĞAN, Koray, BACAKSIZ, Pınar, TEPE İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 8.B. , 2016, s.800

²⁷ Müdafî, ceza soruşturma veya kovuşturmasını gerçekleştiren, yetkili makamlar nezdinde şüpheli veya sanığı fiili veya hukuki açıdan müdafaa eden, belirli niteliklere haiz şüpheli veya sanık haricindeki kişidir. Bkz. CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.200.

²⁸ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.853. Kanun yoluna başvurabilecek kişiler 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 260,261 ve 262 maddelerinde düzenlenmiştir.

²⁹ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.855.

Genel Kurulu gerekse Özel Dairelerin yerleşmiş kararlarında; “suçtan doğrudan doğruya zarar görmüş bulunma hâli” olarak anlaşılıp uygulanmış, buna bağlı olarak da dolaylı veya muhtemel zararların, davaya katılma hakkı vermeyeceği kabul edilmiştir” diyerek konuya açıklık getirmiştir.³⁰

4. Kanun Yollarına Başvurma Hakkı

Kovuşturma aşamasında ve bu aşamanın sona ermesi üzerine verilen hâkim ve mahkeme kararlarına karşı mağdur ve şikâyetçinin kanun yollarına başvurma hakkı bulunmaktadır. Mağdur veya şikâyetçi bu haklarını kullanırken, kararın kendilerini tatmin etmediği veya hukuka aykırı olduğu ya da hukuken korunan bir menfaatlerinin ihlal edildiğini ileri sürebilirler.³¹

Kanun yollarına başvurma hakkı, CMK'nın 260. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili kanun hükmüne göre, hâkim ve mahkeme kararlarına karşı, ceza muhakemesi kanununa göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar kanun yolları başvurma hakkına sahiptir. CMK'nın 234 maddesinin 1. fıkrasının “b-6” bendinde ise kanun yollarına başvurma hakkı, kovuşturma evresinde şikâyetçi olarak katılma talepleri kabul edilen suçtan zarar gören mağdur kişilere de tanınmıştır.³²

Burada üzerinde durulması gereken husus, “*katılan sıfatı alabilecek surette suçtan zarar gören*” kavramıdır. Katılan sıfatı alabilecek kadar suçtan zarar gören kavramından anlaşılması gereken, katılma hakkı olabilecek durumda oldukları halde duruşmadan haberdar edilmedikleri için veya başka surette katılma hakkını kullanamayan, suçtan zarar gören mağdur kişileridir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında, CMK'nın 260. maddesi uyarınca katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görenlerin, bu sıfatla kanun yoluna başvuru hakkının bulunması için

³⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E:2015/84, K: 2018/392, T: 02.10.2018.

³¹ TURANLI, Asiye Merve, *Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması*, s.148

³² CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.860.

“kamu davasından haberdar edilmemiş ya da haberdar edilmekle birlikte davaya katılma hakkının kendisine hatırlatılmamış ya da şikâyeti belirten ifadesi üzerine kendisine davaya katılmak isteyip istemediğinin sorulmamış olması gerektiğini” belirtmiştir.³³

Mağdur olarak suçtan doğrudan doğruya zarar gören kişiler suç oluşturan fiil nedeniyle kovuşturma evresi sonuçlanıncaya kadar, sanıktan şikâyetçi olarak CMK'nın 237/1. maddesi uyarınca kamu davasına katılma talebinde bulunabilirler. Suçtan zarar gören mağdur kişilerin, kanun yolu aşamasında katılma talebinde bulunması mümkün değildir. Ancak ilk derece mahkemesinde kovuşturma esnasında katılma talepleri karara bağlanmamış veya reddedilmiş olan mağdurlar, hükümle birlikte kanun yoluna başvurabilirler. Kovuşturma aşamasında katılma talepleri kabul edilen suçtan zarar gören mağdur kişiler, katılan sıfatıyla duruşmalara katılma ve kanun yollarına başvurma hakkına sahip olurlar.

Mağdurun 18 yaşından küçük olması durumunda, katılma talebinde bulunma hakkına mağdurun mu yoksa medeni kanun hükümleri uyarınca yasal temsilcisinin mi sahip olduğu konusunda Yargıtay Ceza Genel Kurulunun kararı dikkat çekicidir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında, davaya katılma talebinin kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğunu, katılma konusunda mağdurun ayırt etme gücüne sahip olması durumunda bu hakkı doğrudan doğruya kendisinin kullanabileceğini belirtmektedir. Yargıtay, 18 yaşından küçük olan çocuk mağdurun katılma konusunda ayırt etme gücüne ne zaman sahip olacağı hususunda görüş belirtmiştir. Yargıtay'a göre *“çocukların mağdur oldukları suçlara ilişkin olarak suç ayırımı yapılmaksızın, beyanda buldukları tarihte 15 yaşından küçük olmaları halinde ceza muhakemesinde davaya katılma bakımından ayırt etme gücüne sahip olmadıkları, 15 yaşından büyük olmaları halinde ise bu yeteneğe sahip oldukları kabul edilmelidir.”*³⁴

³³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E:2014/28, K: 2014/537, T: 02.12.2014.

³⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E:2014/28, K: 2014/537, T: 02.12.2014.

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun kararından açıkça anlaşıldığı üzere, mağdur çocuğun 15 yaşından büyük olması durumunda, katılma konusunda ayırt etme yeteneğine sahip olduğunu kabul etmektedir. Buna göre 15 yaşından büyük mağdur çocuk katılma talebinde kendisi bulunabilecektir.³⁵ Bu durumda şikâyet ve katılma talebinin sadece mağdur tarafından yapılabileceği, yasal temsilcinin bu hakka sahip olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Mağdurun 15 yaşından küçük olması durumunda ise, katılma konusunda ayırt etme gücüne sahip olmadığından ötürü şikâyet ve katılma talebi yasal temsilci tarafından kullanılacaktır. Yargıtay bu kararında mağdurun yaşının 15 yaşından küçük olması nedeniyle şikâyet ve katılma talebinin mağdurun yasal temsilcisi tarafından yerine getirileceğini belirtmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun aynı kararında, 15 yaşından küçük ve katılma başvurusu için ayırt etme gücüne sahip olmayan mağdurun, yasal temsilcisinin sanıktan şikâyetçi olmaması ve katılma talebi bulunmamasına rağmen, 5271 sayılı CMK'nın 237/2. maddesince görevlendiren zorunlu vekilinin davaya katılma talebinde bulunması ve bunun kabulü ile devamında kararı temyiz etmesine üzerine, mağdur için görevlendiren vekilin somut olayda davaya katılma hakkının olmadığı ve mağdurun katılan sıfatı almamış olması nedeniyle vekilin hükmü temyiz etme yetkisinin bulunmadığını belirtmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu somut olayda 15 yaşını tamamlamamış ve davaya katılma konusunda ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk mağdurun yasal temsilcisi ile zorunlu vekilin iradelerinin çelişmesi durumunda yasal temsilcinin iradesine üstünlük tanınması gerektiğine karar vermiştir.³⁶

5. Mağdurun Vekille Temsili

Mağdura tanınan haklardan birisi de avukat yardımından yararlanma hakkıdır. Yeterince hukuk bilgisine sahip olmayan, zayıf durumda bulunan mağdurun avukat yardımından yararlanması çok önemlidir.³⁷

³⁵ Kanaatimizce, mağdur çocuğun 15 yaşından büyük olması durumunda, şikâyet ve katılma talebi mağdur çocukla birlikte yasal temsilci tarafından da kullanılabilir.

³⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E:2014/28, K: 2014/537, T: 02.12.2014.

³⁷ AKCAN, Esra Alan, *Ceza Muhakemesinde Mağdurun Hakları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013, s.126

Mağdur kendi imkânlarıyla avukat yardımından yararlanabileceği gibi³⁸, avukat tutacak ekonomik güce sahip olmaması durumunda, barodan kendisine bir avukat talep edebilme hakkına da sahiptir³⁹. Mağdura avukat yardımından yararlandırma hakkı adli yardım çerçevesinde sağlanmaktadır.⁴⁰ Ayrıca CMK'da davaya katılma şartıyla mağdurun belli durumlarda avukat yardımından yararlanma hakkı düzenlenmiştir. Adı geçen düzenlemeye göre, kovuşturma evresinde, mağdur veya suçtan zarar gören, davaya katıldığında, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda mahkemeden kendisine bir avukat görevlendirilmesini isteyebilir (CMK m. 239/1).⁴¹ Bu şartlarda mağdurun barodan avukat görevlendirilmesini istemesi durumda, görevlendirilen avukat ihtiyari atanmış vekil konumundadır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında belli durumlarda istem aranmaksızın avukat yardımından yararlanma hakkı düzenlenmiştir. Maddeye göre, mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması halinde avukat görevlendirilmesi için istem aranmayacaktır.⁴² Bu şartlarda mağdur için görevlendirilmiş olan avukat zorunlu atanmış vekil konumundadır (CMK m. 239/2).⁴³ Mağdur veya onun yasal temsilcisi ihtiyari olarak kendi imkânlarıyla da her zaman vekil yardımından yararlanabilirler.

Vekil sıfatıyla avukatın kanun yollarına başvurabilmesi için özel olarak yetkilendirilmesine gerek yoktur.⁴⁴ Avukat, vekilliğini üslendiği kişilerin açık arzusuna aykırı olmamak koşuluyla kanun yollarına baş-

³⁸ Mağdurun kendi isteği ve imkânlarıyla avukat yardımından yararlanması durumunda, vekil sıfatıyla görev yapan avukat ihtiyari seçilmiş vekil konumundadır.

³⁹ DÜVENCİ, Nurdan, *Mağdur Hakları Açısından Şiddet Mağduru Kadının Korunması*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s.68

⁴⁰ TURANLI, Asiye Merve, *Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması*, s.140

⁴¹ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.978.

⁴² CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.978; PAMUK, Gülfem, *Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Makam Olarak Yeri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, s.215

⁴³ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.978; PAMUK, *Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Makam Olarak Yeri*, s.215

⁴⁴ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.37

vurabilir (CMK m.261). Başka bir anlatımla avukatın kanun yollarına başvurmak için vekilliğini üstlendiği kişinin açık rızasını almasına ihtiyaç yoktur sadece müvekkilin kanun yollarına başvurulmasını yasaklamaması yeterlidir.⁴⁵

Vekille temsil durumunda katılan veya vekili tek başına kanun yollarına başvurabilir. Katıldığımız görüşe göre, katılan ile vekilin kanun yollarına başvurma konusunda iradelerinin çelişmesi durumunda, zorunlu vekilin iradesine üstünlük tanınması gerektiği kanaatindeyiz.⁴⁶

6. Kanun Yoluna Başvurmanın Etkileri

Kanun yollarına başvurmanın, aktarma, yayılma ve durdurma olmak üzere üç etkisi olduğu söylenebilir. Aktarma etkisi, kanun yollarına başvurma sonucunda dava, davaya bakmakta görevli veya davayı sonuçlandıran makamdan alınarak, başka bir yargılama makamına gönderilmesi şeklinde ifade edilebilir.⁴⁷ Tüm olağan kanun yollarında aktarma etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda itiraz, istinaf ve temyiz kanun yolları denetiminde, ilk derece mahkemesi dışında bir başka makam tarafından denetim ve inceleme yapılmaktadır.⁴⁸

Kanun yollarına başvurulması sonucunda yapılan inceleme neticesinde, verilen kararlar bazı durumlarda bu yola başvuranların dışındaki başkalarını da etkileyebilir. Bu durum kanun yollarına başvurmada yayılma etkisi olarak adlandırılmaktadır. Yayılma etkisinin en önemli sonucu, aynı eylem nedeniyle yargılanmakta olan kişiler hakkında, iki farklı hükmün ortaya çıkmasının önüne geçilmesidir.⁴⁹

⁴⁵ ERCAN, İsmail, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Kuram Kitap, 2017, 12.Baskı, s.369

⁴⁶ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.980.

⁴⁷ ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.801

⁴⁸ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.41

⁴⁹ TOPUZ, Necip, *Ceza Muhakemesinde Olağanüstü Kanun Yolları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010, s.24; ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.42; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.801

Kanun yollarına başvurunun, bazı durumlarda durdurma etkisi de bulunmaktadır. Kanun yollarına başvurulması neticesinde, hakkında kanun yollarına başvurulmuş olan kararın hukuksal kesinliğinin ortaya çıkmasının ve kararın infazının engellenmesi kanun yollarına başvurunun durdurma etkisi olarak adlandırılır.⁵⁰

7. Kanun Yollarına Başvurmada Yanılma

Yeterli düzeyde hukuk bilgisine sahip olmayan mağdurun, kanun yollarına başvurma hakkını kullanırken birtakım hataları yapması olası bir durumdur. Mağdur, kanun yoluna başvurusunda usul hukukuyla ilgili birtakım yanlışlıklar yapabilir veya yanılabilir. Yanılma kanun yolunun nitelendirilmesinde olabileceği gibi, başvurulacak mahkemenin belirlenmesinde de olabilir.⁵¹

Kanun koyucu kanun yoluna başvuru yapan kişilerin hak kaybına uğramaması ve bu tür yanlışlıkların giderilmesi amacıyla yasal bir çözüm getirmiştir. Mağdur veya diğer ilgiler kanun yolu nitelendirilmesinde veya mahkemenin belirlenmesinde yanılığa düşerse, bu durumda başvuran hak kaybına uğramayacaktır (CMK m.264/1). Bu tür yanılma halinin ortaya çıkması durumunda, başvuru yapılan mahkeme ilgili başvuruyu görevli ve yetkili olan mercie gönderir (CMK m.264/2).⁵² Burada önemli olan husus başvurunun kabul edilebilir olmasıdır. Başvurunun kabul edilebilir olması için mağdurun veya diğer başvuran kişilerin kanun yoluna gitme iradelerini ortaya koyması gereklidir.

8. Kanun Yollarına Başvurudan Vazgeçme

Mağdur veya diğer ilgililerin kanun yoluna başvurduktan sonra bundan vazgeçmesi mümkündür. Mağdur veya ilgililer kanun yolların-

⁵⁰ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.43; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.802

⁵¹ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.862.

⁵² CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.862; ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.47; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.809

dan vazgeçme başvurusunu merciince karar verilinceye kadar yapabilirler.⁵³

Başvurudan vazgeçilmesi başvurunun tamamına veya bir kısmına yönelik olabilir. Ancak vazgeçme iradesini ortaya koyduktan sonra, vazgeçmenin geri alınması mümkün değildir. Kanun yollarına başvuru hakkı olan mağdurun, bu hakkını önceden kullanmayacağını açıklaması hukuken sonuç doğurmayacaktır. Yargılamada katılan sıfatına sahip olan mağdur, önceden kanun yollarına başvurmayacağını açıklasa ve bunu duruşma tutanağına geçirse bile, süresi içinde kanun yollarına başvurma hakkını kullanabilir.⁵⁴

Mağdurun, kanun yolu başvurusundan vazgeçmesi, davaya katılma talebinden vazgeçmesi anlamına gelmez. Ancak mağdur, kanun yolu başvurusundan vazgeçerken aynı zamanda katılma talebini de geri alabilir. Bu durumda mağdurun katılan sıfatı sona erer. Kanun yolu başvurusundan vazgeçen mağdur, katılma talebini geri almaması durumunda kanun yolu başvurusundan itibaren yapılacak duruşmalara eskisi gibi katılma hakkına sahip olacaktır.⁵⁵

Vekilin kanun yolu başvurusundan vazgeçebilmesi için vekâletnamede bu husus da açık hüküm bulunması ve kendisine özel yetki verilmesi gerekmektedir. Vekilin kanun yollarına başvurabilmesi için özel bir yetki aranmazken, kanun yollarında vazgeçebilmesi için bu hususta özel olarak yetkilendirilmesi gerekmektedir (CMK m.266/2).⁵⁶ Kanun koyucunun vekilin kanun yollarından vazgeçebilmesi için bu hususta açıkça yetkilendirilmiş olmasını araması, mağdurun olası hak kaybına uğramasını engellemek istemesinden kaynaklanmaktadır.

⁵³ Cumhuriyet savcısı tarafından sanık lehine yapılan başvurudan sanığın rızası olmaksızın vazgeçilemez (CMK m.266/1). Bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E.1995/8-362, K.1995/394, T: 26.12.1995.

⁵⁴ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.55

⁵⁵ PAMUK, *Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Makam Olarak Yeri*, s.233

⁵⁶ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.978; ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.59; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.811; ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.371; PAMUK, *Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Makam Olarak Yeri*, s.233

Müdafî bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendini savunamayacak kadar malul veya sağır ve dilsiz ise istem aranmaksızın bir müdafî görevlendirilir (CMK m150/2). CMK 150/2 uyarınca kendisine müdafî atanan sanık yararına, müdafîin kanun yoluna başvuruda bulunması veya başvurudan vazgeçmesi durumunda sanık ile müdafîin iradelerinin çelişmesi durumunda müdafîin iradesi geçerli sayılır (CMK m.266/3). Mağdur için atanan vekil ile yaşı küçük olan çocuk mağdurun iradelerinin çelişmesi durumunda, nasıl bir yol izleneceği hangisinin iradelerine üstünlük tanınacağı CMK'da düzenlenmemiştir. Ancak yukarıda yer verilen şüpheli veya sanık için geçerli olan kural, kıyas yoluyla mağdur yönünden zorunlu vekil içinde uygulanabilir.⁵⁷ Bu durum sadece zorunlu vekillik için söz konusudur. Mağdur ile vekil arasında ihtiyari olarak seçilmiş vekil ilişkisinin bulunması, bir başka ifadeyle zorunlu vekillik gerekmeyen durumlarda mağdurun iradesine üstünlük tanınmalıdır.⁵⁸

II. OLAĞAN KANUN YOLARI

Kesinleşmemiş mahkeme ve hâkim kararları için gidilen başvuru yollarına, olağan kanun yolları denir. Olağan kanun yollarına başvurabilmek için, aleyhine kanun yoluna gidilen kararın kesinleşmemiş olması gerekir. Olağan kanun yolları, istinaf, itiraz ve temyizdir.⁵⁹

A. İtiraz

1. Genel Olarak

İtiraz, hâkim kararları ile kanunda açıkça gösterdiği durumlarda mahkeme kararlarına karşı başvurulabilen bir kanun yoludur (CMK

⁵⁷ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.865; ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.59; ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.372.

⁵⁸ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.865.

⁵⁹ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.869; TOPUZ, Necip, *Ceza Muhakemesinde Olağanüstü Kanun Yolları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010, s.7; SÜNGÜ, Fatih, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Kabul Edilebilirlik Şartı Olarak Mağdur Kavramı*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019, s.24.

m.267/1).⁶⁰ İtiraz kanun yolunda, karardan zarar gören ilgilinin başvurusu neticesinde, kural olarak karar veren merciden başka bir merci tarafından kararın tekrar incelenmesi sağlanır.⁶¹ İtiraz kanun yolu, kesinleşmemiş kararlara karşı gidilen olağan kanun yoludur. İtiraz yoluna başvurulması üzerine, itiraz edilen karar hem maddi hem de hukuksal yönden bir başka yargı organınca incelenir. İtiraz kanun yolunda karara temel oluşturan, deliller ve maddi olgularla birlikte bunu oluşturan hukuksal nitelendirmeler hep birlikte değerlendirilir. İtiraz merci gerekli gördüğü takdirde kendisi de araştırma yapabilir, yeni olgu ve delilleri göz önünde bulundurabilir. Kısacası itiraz merci dosya kapsamındaki bilgilerle bağlı değildir.⁶² İtiraz kanun yoluna kural olarak hâkim, kanunun açıkça öngördüğü durumlarda mahkemece⁶³ son karardan önce verilen kararlara karşı gidilir.⁶⁴

İtiraz, hâkim kararlarına ve kanunda açıkça öngördüğü durumlarda mahkeme kararlarına karşı, kararın kaldırılması, değiştirilmesi veya verilmesi gereken bir karar verilmediği takdirde kararın verilmesi amacıyla gidilen bir yoldur.

İtiraz yoluna kimlerin gideceği kanunda açıkça gösterilmiş olmakla birlikte, kanun yollarına başvuru hakkı bulunanların itiraz kanun yoluna gidebilecekleri açıktır. Bu nedenle itiraza konu karardan hukuksal yararı etkilenen mağdur veya vekili itiraz kanun yoluna başvurabilir.⁶⁵ Örneğin uygulaması çok olan ve itiraz kanun yoluna tabi hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı, mağdur veya vekili itiraz yoluna başvurabilir.

⁶⁰ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.870.

⁶¹ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.870.

⁶² ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.59; ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.372

⁶³ Örneğin hâkimin ret isteminin kabul edilmemesine ilişkin karar mahkeme kararı olmasına rağmen, kanunda açıkça öngörüldüğü için bu karara karşı itiraz yoluna gidilir.

⁶⁴ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.870; ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.59; ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.372

⁶⁵ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.76

2. Başvuru Usulü ve Süresi

İtiraz, kararı veren mercie verilecek bir dilekçeyle veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır (CMK m.268/1). İtiraz, itiraz edilen kararı veren itiraz merciine verilir. Dolayısıyla itiraz edilen kararı veren makamın itirazı reddetmesi ardından kararı inceleyecek olan itiraz merciine doğrudan başvurulması mümkün olmayıp, itiraz öncelikle kararı veren mercie yapılır.⁶⁶

İtiraz süresi 7 gündür. Süre, kanunun ayrıca hüküm koymadığı halde ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren başlar.⁶⁷ Bu süre hak düşürücü süre olduğundan ötürü sürenin uzatılması mümkün değildir.⁶⁸

CMK'da itiraz kanun yoluna hangi nedenlerle gidileceği açıkça düzenlenmemiştir. İtiraz kanun yolunu düzenleyen CMK'nın 270/1 ve 270/2 maddelerine göre, itiraz mercii başvuru üzerine inceleme ve araştırma yapabilir ve itiraz konusu hakkında karar verebilir. Öngörülen düzenlemeler nedeniyle itiraz nedenlerini dolaylı olarak çıkarmak mümkündür. Buna göre itiraz yoluna gitme hakkı olan mağdur ve diğer ilgililerin, hangi nedenlerle itiraz yoluna gittiğini belirtmesi şart değildir. Dilekçelerinde itiraz iradelerini ortaya koymaları başvurunun kabulü için yeterli olup ayrıca itiraz nedenleri ortaya koyma zorunlulukları bulunmamaktadır.⁶⁹

3. İtirazı İnceleyecek Mercii ve İtirazın etkisi

Kararına itiraz eden hâkimlik veya mahkeme itirazı yerinde görürse kendisi düzeltir. İtirazı yerinde görmediği takdirde en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir (CMK m. 268/2). İtiraz

⁶⁶ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.870.

⁶⁷ İtiraz süresi kural olarak genel uygulamanın aksine tebliğden itibaren değil, öğrenmeden itibaren başlamaktadır.

⁶⁸ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.76; ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.375

⁶⁹ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.75

zı inceleyecek olan yetkili merciler CMK 268/2’de gösterilmiştir. Buna göre;

- Sulh ceza hâkimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, o yerde birden fazla sulh ceza hâkimliğinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen hâkimliğe; son numaralı hâkimlik için bir numaralı hâkimliğe; ağır ceza mahkemesinin bulunmadığı yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine; ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine aittir.
- Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine ve bu mahkeme ile başkan tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye, o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.
- Naip hâkim kararlarına yapılacak itirazların incelenmesi, mensup oldukları ağır ceza mahkemesi başkanına, istinabe olunan mahkeme kararlarına karşı yukarıdaki bentlerde belirtilen esaslara göre buldukları yerdeki mahkeme başkanı veya mahkemeye aittir.
- Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları ile Yargıtay ceza dairelerinin esas mahkeme olarak baktıkları davalarda verdikleri kararlara yapılan itirazlarda; üyenin kararını görevli olduğu dairenin başkanı, daire başkanı ile ceza dairesinin kararını numara itibarıyla izleyen ceza dairesi; son numaralı daire söz konusu ise birinci ceza dairesi inceler.

İtiraz, kural olarak kararın yerine getirilmesini durdurmaz.⁷⁰ Ancak, kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek olan merci, kararın geri bırakılmasına karar verebilir (CMK m.269).⁷¹

4. İnceleme Sonucu Verilecek Kararlar

Hâkim ve itiraza tabi mahkeme kararlarına karşı yapılan başvurular da kural olarak duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden incelenerek karar verilir.⁷² İtiraz üzerine iki tür karar verilebilir. İtiraz haklı görülmediği takdirde ret kararı verilirken, itirazın haklı görülmesi durumunda ise hukuka aykırı karar kaldırılarak, incelemeyi yapan merci tarafından hukuka uygun karar verilir (CMK m. 271/2). İtiraz üzerine verilen kararlar kural olarak kesindir.⁷³ İtiraz üzerine mercii tarafından kararlar olağanüstü konun yolu olan kanun yararına bozma kararına konu olabilir.⁷⁴

B. İstinaf

1. Genel Olarak

İstinaf kelime anlamı olarak “bir işe yeniden başlamak” anlamına gelmektedir.⁷⁵ İlk derece mahkemesi tarafından verilen hükümlere karşı maddi ve hukuksal yönden inceleme yapılması için başvuru olan kanun yoluna istinaf denir. Kesinleşmemiş hükümler için başvuru olan bir kanun yolu olduğu için olağan kanun yoludur.⁷⁶ İstinaf kanun yolu ikinci derece bir kanun yoludur.

⁷⁰ Gözlem altına alma kararlarına karşı itiraz yoluna gidilmesi durumunda kararın yerine getirilmesi durur (CMK m. 74/4).

⁷¹ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.873; ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.378

⁷² CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.872.

⁷³ Bu kuralın istisnası CMK m.271/4 düzenlenmiştir. İtiraz üzerine mercii sanığın tutuklanmasına karar verirse, bu karara karşı itiraz yoluna gidilebilir.

⁷⁴ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.87; ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.377; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.829

⁷⁵ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.87; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.830

⁷⁶ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.875.

İstinaf kanun yoluna iki tür karara karşı gidilebilir. Bunlardan ilki ilk derece mahkemesi tarafından verilen son karar niteliğindeki hükümlerdir.⁷⁷ İstinaf kanun yoluna başvurulabilen ikinci tür karar ise, hükümden önce verilip hükme esas oluşturan⁷⁸ veya kanunda başkaca kanun yolu öngörülmemiş kararlardır⁷⁹. Son kararlar birlikte hükümden önce verilen kararlara karşı istinaf yoluna gidebilmek için, kararın hükme esas oluşturması ve kanunda başkaca bir kanun yolunun öngörülmemiş olması gerekmektedir. Bu iki koşulun bir arada bulunması durumunda hükümden önce verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurulabilir.⁸⁰ Bu düzenlemeler neticesinde katılan sıfatını alan mağdur veya vekili ilk derece mahkemesi tarafından verilen hükümler ile hükümden önce verilip hükme esas alınan kararlar veya kanunda başkaca kanun yolu öngörülmemiş kararlar aleyhine istinaf kanun yoluna başvurulabilir.

CMK'nın 272/3. maddesinde düzenlenen bazı hükümlere karşı istinaf kanun yolu gidilebilmesi mümkün değildir.

- Hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen üç bin Türk lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine karşı;
- Üst sınırı beş yüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümleri karşı;
- Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümler karşı istinaf yoluna gidilemez.

⁷⁷ On beş yıl ve üzeri hapis cezasına ilişkin hükümler talep gerekmesizin Bölge Adliye Mahkemelerince resen incelenir. Buna otomatik istinaf adı verilmektedir.

⁷⁸ Burada adı geçen *hükme esas teşkil eden mahkeme kararları*, mahkemenin taktirini etkileyecek nitelikte önemli kararlar olmalıdır. Bir başka ifadeyle verilen kararın hüküm üzerinde esaslı etkisi olmalıdır. Söz konusu kararın gerçek manada hükme esas teşkil edip etmediği bölge adliye mahkemesince belirlenecektir. Bkz. ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.832

⁷⁹ ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.378; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.832

⁸⁰ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.98

İstinaf nedeni bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması olarak nitelendirilen hukuka aykırılıktır. İstinaf yolu açık olan hüküm ve kararlara karşı hukuka aykırılık iddialarıyla istinaf yoluna başvurulabilir.⁸¹

İstinafa; katılan sıfatı alan mağdur, katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatı alabilecek surette suçtan zarar görmüş olanlar ve vekilleri ile katılan mağdur veya vekili başvurabilir. Bu sayılan başvuru sahiplerinin istinaf başvurusunda gerekçe göstermesine gerek yoktur. Başvuru sahiplerinin, başvuru dilekçelerinde istinaf kanun yoluna başvurduklarına dair iradelerini ortaya koymaları yeterlidir (CMK m. 273/4).⁸² Ancak bu kişilerin istinaf başvurusunda gerekçe gösterilmesi başvuru lehine bir durumdur. Başvuru sahibinin başvurusunda gerekçe göstermesi başvurunun lehine sonuçlanması açısından yararlı olacaktır. İstinaf kanun yoluna başvurulması üzerine, istinaf edilen hüküm hem maddi hem de hukuksal yönden incelenir. İstinaf kanun yolunda hükme temel oluşturan, deliller ve maddi olgularla birlikte bunu oluşturan hukuksal nitelendirmeler hep birlikte değerlendirilir.⁸³ İstinaf makamı gerekli gördüğü takdirde kendisi de araştırma ve duruşma yapabilir, yeni olgu ve delilleri göz önünde bulundurabilir

2. Başvuru Usulü ve Süresi

İstinaf başvurusu, hükmü veren mahkemeye dilekçe verilmesi veya tutanağa geçirmek koşuluyla zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. (CMK m.273/1) Katılan sıfatına sahip mağdur ve katılma talepleri karara bağlanmamış, reddedilmiş ve katılan sıfatı alacak surette suçtan zarar görenler dilekçeyle ve beyanda bulunarak istinaf yoluna başvurabilirler. Geçerli bir başvuru için, bu ilgililerin dilekçe ve beyanlarında istinaf başvurusunda bulunduğu dair iradelerin anlaşılması yeterlidir.⁸⁴ Adı geçen ilgililerin başvurularında başvuruya ilişkin neden

⁸¹ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.107; ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.379

⁸² CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.877.

⁸³ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.875.

⁸⁴ Cumhuriyet savcısı, istinaf başvurusunda başvuru nedenlerini gerekçeleriyle birlikte açıkça gösterir.

göstermemiş olmaları inceleme yapılmasına engel oluşturmayacaktır (CMK m.273/4).⁸⁵

İstinaf başvurusunda süre, hükmün tefhiminden itibaren yedi gündür (CMK m.273/1). Hüküm istinaf başvuru hakkına sahip olanların yokluğunda açıklanmış ise yedi günlük süre, hükmün tebliğinden itibaren başlayacaktır (CMK m.273/2).⁸⁶

3. İstinafi İnceleyecek Mercii ve İstinafın Etkisi

İstinaf başvurusunun kararı veren mahkemeye, istinaf kanun yollarına başvurma yetkine sahip kişilerden biri tarafından, süresinde ve istinafin konusuna giren bir hükme karşı yapılması gerekir. Bu şartlara uygun başvuru yapıldığı takdirde hükmü veren mahkeme, başvurunun bir örneğini karşı tarafa tebliğ eder, yanıt verildikten veya bunun için gerekli süre geçtikten sonra, dava dosyasını yetkili ve görevli Bölge Adliye Mahkemesine gönderir. İstinaf başvurusu kanun yollarına başvurma yetkisi olmayan biri tarafından veya süresi geçtikten sonra ya da aleyhine istinaf yoluna başvurulmayacak hüküm aleyhine gerçekleşmişse, hükmü veren mahkeme başvuruyu reddeder.⁸⁷ Bu ret kararına karşı da istinaf başvurusunda bulunulabilir. Süresi içinde gerçekleşen istinaf başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller (CMK m.275/1).

4. İnceleme Sonucu Verilecek Kararlar

Bölge Adliye Mahkemesi kendisine gelen dosya hakkında ön inceleme yaparak, yetkili olup olmadığını, başvurunun süresi içinde yapıp yapılmadığını, incelenmesi istenen hükmün istinafa tabi bir hüküm olup olmadığını ve başvuranın istinaf istemeye hakkı olup olmadığını inceleyerek karar verir. Mahkeme sayılan şartların oluşmadığına karar verirse

⁸⁵ ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.379

⁸⁶ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.876.

⁸⁷ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.113; ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.380; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.834

başvuruyu reddeder. Mahkeme ön incelemede sayılan koşulların oluştuğuna karar verirse başvuruyu kabul eder.⁸⁸

Başvurunun kabul edilmesi üzerine, Bölge Adliye Mahkemesi incelemesinde işin esasına girerek karar dosya üzerinden değil duruşma yapılarak verilir (CMK m.280/1-e). Mahkeme olayın esasını incelerken hem maddi denetim yani vaka denetimi yapar hem de hukuki denetim yapar. Hukuk kurallarının doğru uygulanıp uygulanmadığını denetler. Mahkeme yapacağı incelemede sadece tartışmalı konularla ilgilidir. Mahkeme yapacağı incelemeyle, delilleri yeniden değerlendirerek nihai kararını verir.⁸⁹

İlk derece mahkemesinin kararında usule veya esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığı, delillerde veya işlemlerde herhangi bir eksiklik olmadığı, ispat bakımından değerlendirmenin yerinde olduğu saptandığında istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilir (CMK m.280/1-a). CMK 303/1'in (a), (c), (d), (e), (f), (g), ve (h) bentlerinde yer alan ihlallerden birisinin olması durumunda ise, hukuka aykırılık Bölge Adliye Mahkemelerince düzeltilerek istinaf başvurusunun reddine karar verilir.⁹⁰ Mahkeme, yaptığı değerlendirmeler neticesinde daha önce ilk derece mahkemesince yapılan yargılama sonunda

⁸⁸ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.877; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.837

⁸⁹ ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.141; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.838

⁹⁰ CMK madde 303: (1) Hükme esas olarak saptanan olaylara uygulanmasında hukuka aykırılıktan dolayı hüküm bozulmuş ise, aşağıdaki hâllerde Yargıtay davanın esasına hükmedebileceği gibi hükümdeki hukuka aykırılığı da düzeltebilir: a) Olayın daha ziyade aydınlanması gerekmeden beratına veya davanın düşmesine ya da alt ve üst sınırı olmayan sabit bir cezaya hükmolunması gerekirse. b) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının iddiasına uygun olarak sanığa kanunda yazılı cezanın en alt derecesini uygulamayı uygun görürse. c) Mahkemece sabit görülen suçun unsurları, niteliği ve cezası hükümde doğru gösterilmiş olduğu hâlde sadece kanunun madde numarası yanlış yazılmış ise. d) Hükümden sonra yürürlüğe giren kanun, suçun cezasını azaltmış ve mahkemece sanığa verilecek cezanın belirlenmesinde artırma sebebi kabul edilmemiş veya yeni bir kanun ile fiil suç olmaktan çıkarılmış ise birinci hâlde daha az bir cezanın hükmolunması ve ikinci hâlde hiç ceza hükmolunmaması gerekirse. e) Sanığın açıkça saptanmış olan doğum ve suç tarihlerine göre verilecek cezanın belirlenmesinde gerekli indirim yapılmamış veya yanlış indirim yapılmış ise. f) Artırma veya indirim sonucunda verilecek ceza süresi veya miktarının belirlenmesinde maddi hata yapılmış ise. g) Türk Ceza Kanunu'nun 61 inci maddesindeki sıralamanın gözetilmemesi yüzünden eksik veya fazla ceza verilmiş ise. h) Harçlar Kanunu ile yargılama giderlerine ilişkin hükümlere ve Avukatlık Kanunu'na göre düzenlenen ücret tarifesine aykırılık mevcutsa.

verilen kararda, CMK m. 289'da⁹¹ düzenlenmiş olan hukuka kesin aykırılık hallerinden olan bir hukuka aykırılık sebebinin bulunduğunu tespit ederse, hükmün bozulmasına ve dosyanın hükmolünmek üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar verir (CMK m.280/1-d).⁹²

Yukarda sayılan durumların bulunmaması durumunda, gerekli işlemler yapıldıktan sonra davanın yeniden görülmesine karar verilir. Yapılan yargılama ve duruşma sonunda bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddeder veya ilk derece mahkemesi hükmünü kaldırarak yeniden hüküm kurar (CMK m. 280/2).

Bölge Adliye mahkemesi kararlarına karşı, itiraz ve temyize ilişkin hükümler saklı kalmak üzere herhangi bir yasa yoluna gidilemez ve kararlara karşı direnme mümkün değildir⁹³ (CMK m. 284)

⁹¹ CMK m. 289: (1) Temyiz dilekçesi veya beyanında gösterilmiş olmasa da aşağıda yazılı hâllerde hukuka kesin aykırılık var sayılır: a) Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması. b) Hâkimlik görevini yapmaktan kanun gereğince yasaklanmış hâkimin hükme katılması. c) Geçerli şüphe nedeniyle hakkında ret istemi öne sürülmüş olup da bu istem kabul olunduğu hâlde hâkimin hükme katılması veya bu istemin kanuna aykırı olarak reddedilip hâkimin hükme katılması. d) Mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görmesi. e) Cumhuriyet savcısı veya duruşmada kanunen mutlaka hazır bulunması gereken diğer kişilerin yokluğunda duruşma yapılması. f) Duruşmalı olarak verilen hükümdede açıklık kuralının ihlâl edilmesi. g) Hükmün 230 uncu madde gereğince gerekçe-yi içermemesi. h) Hükmün için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmış olması. i) Hükmün hukuka aykırı yönleriyle elde edilen delile dayanması

⁹² ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.382; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.838

⁹³ "... 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleriyle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yetkileri Hakkında Kanununun 25. ve geçici 2. maddeleri uyarınca kurulan ve yargı çevreleri belirlenen bölge adliye mahkemelerinin tüm yurttta 20/07/2016 tarihinde göreve başladıkları, aynı Kanunun "Bölge adliye mahkemelerinin görevleri" başlıklı 33/1. maddesi uyarınca, bölge adliye mahkemelerinin, adli yargı ilk derece mahkemelerince verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılacak başvuruları inceleyip karara bağlamak ile görevli oldukları, yine "Ceza dairelerinin görevleri" başlıklı 37/1. maddesi gereğince bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin, adli yargı ilk derece ceza mahkemelerince verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılacak başvuruları inceleyip karara bağlamak ile görevli olduğu, Öte yandan, istinaf kanun yolunun 5271 Sayılı CMK'nın Altıncı kitap ikinci bölümde düzenlendiği, üçüncü bölümde ise temyiz yasa yolunun düzenlendiği, CMK'nın 286/1. maddesindeki düzenlemeye göre, Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümlerinin temyiz edilebileceği, bunun istisnalarının da maddenin devamında düzenlendiği, Somut uyuşmazlıkta; Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 15.03.2019, 15.05.2019 tarih, 2015/69 Esas, 2019/148 Karar ile 2019/101 Esas 2019/312 Sayılı Kararları ile samskar hakkında verilen hükümlere karşı istinaf yasa yoluna başvurulması üzerine, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesinin 23/01/2020 tarih, 2019/2294 Esas ve 2020/196 Karar sayılı ilamıyla bozulmasına karar verilerek dava dosyasının yerel mahkemeye gönderildiği, yerel mahkemece de bozma ilamının usul ve yasaya uygun olmadığı gerekçesi ile Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesi ile aralarında birleştirme uyuşmazlığı olduğundan bahisle

C. Temyiz

1. Genel Olarak

Temyiz, bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışındaki kalan diğer hükümlerine için başvurulabilen olağan kanun yoludur. İlk derece mahkemelerinin kararlarına karşı temyiz yoluna kural olarak gidilemez.⁹⁴

Katılan sıfatını alan mağdur veya vekili bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışındaki diğer kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Birden fazla davanın birleştirilmesi suretiyle görülen davalarda, katılan sadece katılma sıfatını elde etmiş olduğu davaya ilişkin verilen hükmü temyiz edebilir. Bu nedenle birden fazla davanın birleştirilerek görüldüğü durumlarda, katılan katılma talebinde bulunmadığı dava veya davalara verilen hükmü temyiz edemez.⁹⁵

Bölge adliye mahkemesinin bazı kararlarına karşı temyiz yoluna gidilemez. Temyiz edilemeyen kararlar şunlardır:

- İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezaları ile miktarı ne olursa olsun adli para cezalarına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararları (CMK m.281/2-a)

uyuşmazlığın çözümü için dosyanın Dairemize gönderildiği, Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 02.03.2020 tarih, 2020/122 Esas ve 2020/103 Karar sayılı ilamı ile Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesinin bozma ilamının birleştirme kararı vasfında olduğundan bahisle birleştirme uyuşmazlığının çözümü için dava dosyası Dairemize gönderilmiş ise de, hukuki manada bu ek kararın Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesinin bozma kararına karşı direnme hükmü niteliğinde olduğu, ceza yargılamasında kıyas mümkün ise de, yürürlükteki kanunlarda ilk derece mahkemesi ile bölge adliye mahkemesi arasında birleştirme ihtilafı çıkabilecek bir hususun bulunmadığı, kaldı ki CMK'nın Direnme yasağı başlıklı 284. maddesi uyarınca, itiraz ve temyize ilişkin hükümler saklı kalmak üzere bölge adliye mahkemesi karar ve hükümlerine karşı direnilemeyeceği; bunlara karşı herhangi bir kanun yoluna gidilemeyeceği, bu itibarla Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesinin 23/01/2020 tarih, 2019/2294 Esas ve 2020/196 Karar sayılı bozma ilamının kesin ve bağlayıcı nitelikte, Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 02.03.2020 tarih, 2020/122 Esas ve 2020/103 Sayılı Kararın da yok hükmünde olduğu anlaşılınca, ortada Yargıtay tarafından çözümü gereken bir birleştirme uyuşmazlığı bulunmadığından incelenmeyen dosyanın mahalline gönderilmesi için Yargıtay C. Başsavcılığına tevdi ne..." Yargıtay 5. Ceza Dairesi, E:2020/5127, K: 2020/13166, T: 02.11.2020.

⁹⁴ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.882; ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.383

⁹⁵ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.980.

- İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararları (CMK m.281/2-b).
- Hapis cezasından çevrilen seçenek yaptırımlara ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen; seçenek yaptırımlara ilişkin her türlü kararlar ve istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar (CMK m.281/2-c).
- İlk defa bölge adliye mahkemesince verilen ve 272'nci maddenin üçüncü fıkrası kapsamı dışında kalan mahkûmiyet kararları hariç olmak üzere, ilk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları (CMK m.281/2-d).
- Adli para cezasını gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları (CMK m.281/2-e).
- Sadece eşya veya kazanç müsaderesine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları (CMK m.281/2-f).
- On yıl veya daha az hapis cezasını veya adli para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları (CMK m.281/2-g).
- Davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen bu tür kararlar veya istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar (CMK m.281/2-h).

- Yukarıdaki bentlerde yer alan sınırlar içinde kalmak koşuluyla aynı hükümde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları (CMK m.281/2-h).

Temyiz nedeni hukuka aykırılıklardır. Temyiz mercii istinaf incelemesinden farklı olarak sadece hukuka aykırılıkları denetler. Hukuka aykırılık bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanmasıdır. Temyiz nedeni hükmün hukuksal yönüne ilişkin olabilir. Temyiz başvurusunda bulunan mağdur, vekili ve diğer başvuru hakkı bulunanlar başvurusunda hükmün neden bozulması gerektiğini ve temyiz nedenlerini göstermek zorundadır (CMK m. 294/1).⁹⁶ Temyiz başvurusunda temyiz nedenleri gösterilmemişse temyiz başvurusu için belirlenen sürenin bitmesinden veya gerekçeli kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde hükmü temyiz olunan bölge adliye mahkemesine bu nedenleri içeren bir ek dilekçe verilir (CMK m. 295/1).

2. Başvuru Usulü ve Süresi

Temyiz istemi, hükmü veren mahkemeye dilekçe verilmesi veya tutanağa geçirmek koşuluyla zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır (CMK m.291).

Temyiz başvurusunda süre, hükmün tefhiminden itibaren yedi gündür (CMK m.291/1). Hüküm temyiz başvuru hakkına sahip olanların yokluğunda açıklanmış ise süre, hükmün tebliğinden itibaren başlayacaktır (CMK m.291/1).⁹⁷

3. Temyiz İncelemesi ve Temyiz Etkisi

Yargıtay temyiz incelemesini kural olarak dosya üzerinden yapar. Ancak 10 yıl veya daha fazla olan hapis cezasına ilişkin hükümlerde,

⁹⁶ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.884-887; ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.385; ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.189; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.850

⁹⁷ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.886.

incelemelerini uygun görmesi durumunda duruşma yoluyla yapabilir (CMK m.291/1). Bu konuda Yargıtay'ın takdir yetkisi bulunmaktadır. Süresi içinde yapılan temyiz başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller (CMK m. 293/1).

4. İnceleme Sonucu Verilecek Kararlar

Yargıtay, bozma, onama, düşme ve düzelterek onama şeklinde kararlar vermektedir. Temyiz mercii temyiz isteminde ileri sürülen nedenlerin hüküm açısından hukuka aykırılık içermediğini kabul ederse, temyiz istemini esastan reddeder. Buna uygulamada onama denmektedir.⁹⁸ Buna karşılık Yargıtay, verilen hükmü hukuka aykırı bulursa, kararı ortadan kaldırarak bozma kararı verir. Yargıtay bu durumda, yeniden incelenmek ve hüküm verilmek üzere dosyayı hükmü bozulan bölge adliye mahkemesine veya diğer bir bölge adliye mahkemesine gönderir (CMK m.304/2).

Düzelterek onama, ıslah veya iyileştirme kararı olarak nitelendirilen durumda ise CMK 303. maddesinde sayılan hallerin bulunması durumunda kararı düzeltilebilir. Adı geçen maddeye göre, hükme esas olarak saptanan olaylara uygulanmasında hukuka aykırılıktan dolayı hüküm bozulmuş ise, kanunda sınırlı sayıda sayılan hâllerde Yargıtay davanın esasına hükmedebileceği gibi hükümdeki hukuka aykırılığı da düzeltilebilir.⁹⁹

SONUÇ

Mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde mağdura birtakım haklar tanınmış ve bu haklar güvence altına alınmıştır. Bu yasal düzenlemelerle güvence altına alınan mağdur haklarının en önemlilerinden birisi kanun yollarına başvuru hakkıdır.

⁹⁸ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.889.

⁹⁹ CENTEL, ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.8890; ERCAN, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.390; ERDEM, ŞENTÜRK, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, s.229; ÖZBEK, DOĞAN, vd., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.868

CMK’da mağdura, mahkeme veya hâkimlikçe verilen kararlara karşı olağan ve olağan üstü kanun yollarına başvurma hakkı tanınmıştır. Tanınan bu hak çerçevesinde mağdur kanun yollarına başvurma hakkını, kendisi kullanabileceği gibi vekili veya yasal temsilci aracılığıyla da kullanabilir. Bu çerçevede mağdur olağan üstü kanun yollarına başvuru hakkının yanı sıra olağan kanun yollarından olan itiraz, istinaf ve temyiz kanun yollarına da başvuru hakkına sahiptir.

Mağdur haklarının tam ve doğru uygulanması ceza adaletinin sağlanması açısından oldukça önemlidir. Son zamanlarda mağdur haklarının korunması amacıyla yeni yasal düzenlemelerin yapılması fikri güçlenmekte bu konuda yeni yasal düzenlemelerin yapılacağı ifade edilmektedir. Mağdur haklarını koruyan yeni yasal düzenlemelerin yapılması ve yapılacak düzenlemelerle birlikte mağdur haklarının genişletilmesi ya da mevcut tanınan hakların güvencelerinin arttırması şüphesiz birçok açıdan faydalı olacaktır. Böylece şüpheli ve sanığa göre ikinci planda kalan ve suçun pasif süjesi olarak görülen mağdur, tanınan haklar ve farklı bakış açısıyla birlikte ceza muhakemesinde pasif kimliğinden biraz daha uzaklaşarak daha aktif bir muhakeme süjesi haline dönüşecektir. Bu farklı bakış açısının sonucu olarak mağdurun ceza muhakemesinde kritik bir role sahip olması sağlanarak, mağdurun somut olayın aydınlatılması ve maddi hakikate ulaşılması açısından yalnızca bir delil aracı olmadığı düşüncesi daha da kuvvetlenecektir.

KAYNAKÇA

AKCAN, Esra Alan, *Ceza Muhakemesinde Mağdurun Hakları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.

ALDEMİR, Hüsnü, *Ceza Yargılamasında Kanun Yollarına Başvurunun Etkileri*, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020

BACANLI, Mehmet Rifat, *Ceza Muhakemesinde Mağdurun Korunması*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

CENTEL Nur, **ZAFER** Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Beta Basım Yayım, 2019.

ÇINAR, Ali Rıza, “Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, Cilt 21, Özel Sayı, 2019.

DÜVENCİ, Nurdan, *Mağdur Hakları Açısından Şiddet Mağduru Kadının Korunması*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

ERCAN, İsmail, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Kuram Kitap, 2017, 12.Baskı

ERDEM, M. Ruhan, **ŞENTÜRK**, Cancide, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

KARAKEHYA, Hakan “Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorluğu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 27 Temmuz 2016

KAZAKER, Gözde, *Kamu Davasına Katılma (Müdahale)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2013.

KOÇ, Ziya, Ceza Muhakemesinde Katılan, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2010.

ONURSAL, Sami, *Kamu Davasına Müdahale*, İ.Ü. Hukuk Fakültesi Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1968.

ÖZBEK, V.Özer, **DOĞAN**, Koray, **BACAKSIZ**, Pınar, **TEPE** İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 8.B. , 2016.

ÖZEN, Tuğçe, Türk ceza yargılamasında mağdur çocuk, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

ÖZTÜRK, Bahri, **TEZCAN**, Durmuş, **ERDEM**, Mustafa Ruhan, **GEZER**, Özge Sırma, **KIRIT**, Yasemin F. Saygılar, **ÖZAYDIN**, Özdem, **AKÇAN**, Esra Alan, **TÜTÜNCÜ**, Efser Erden, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016

PAMUK, Gülfem, *Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Makam Olarak Yeri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.

SEÇKİN, Mehmet Beyhan “Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Şikâyetçinin Hakları”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı 15, 2020.

SEÇKİN, Mehmet Beyhan, *Mağdur Hakları*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.

SÜNGÜ, Fatih, Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuruda Kabul Edilebilirlik Şartı Olarak Mağdur Kavramı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.

TOPUZ, Necip, Ceza Muhakemesinde Olağanüstü Kanun Yolları, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010

TOROSLU, Nevzat, **FEYZİOĞLU**, Metin. *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Savaş Yayınevi, 2016.

TURANLI, Asiye Merve, *Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.

YENİSEY, Feridun, **NUHOĞLU**, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 8. Baskı, 2020.